

E-PORADNIK

NIEPEŁNOSPRAWNI PEŁNOSPRAWNI W PRAWIE

1. Wstęp

Najwyższym gwarantem praw osób z niepełnoprawnością jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. To właśnie z Konstytucji wynikają najważniejsze zasady zgodnie z którymi:

1. nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny,
2. państwo jest zobligowane do zapewnienia szczególnej opieki osobom z niepełnosprawnościami,
3. osobom z niepełnosprawnościami władze publiczne mają obowiązek udzielać pomocy w egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Pozostałe prawa i obowiązki zostały określone w takich aktach prawnych jak m.in.:

- uchwała Sejmu Rzeczypospolitej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Osób niepełnosprawnych,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

2. Zatrudnienie

• Zakaz dyskryminacji

Jakakolwiek dyskryminacja w zatrudnieniu, bezpośrednia lub pośrednia, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony, zatrudnienie w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy - jest niedopuszczalna.

• Czas pracy

Osoba z niepełnosprawnością, niezależnie od stopnia niepełnosprawności, nie może być zatrudniona w godzinach nadliczbowych oraz w porze nocnej.

Wyjątek od powyższej sytuacji stanowią:

- osoby zatrudnione przy pilnowaniu (np. mienia);
- gdy na wniosek osoby zatrudnionej lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub, w razie jego braku, lekarz sprawujący opiekę nad tą osobą, wyrazi na to zgodę.

Czas pracy osoby z niepełnosprawnością zaliczonej do lekkiego stopnia niepełnosprawności wynosi maksymalnie 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo, natomiast osoby zaliczonej do umiarkowanego lub znacznego stopnia niepełnosprawności - maksymalnie 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo.

- **Dodatkowa przerwa w pracy**

Każdy pracownik, którego wymiar czasu pracy wynosi co najmniej 6 godzin, ma prawo do 15-minutowej przerwy w pracy, wliczanej do czasu pracy. Osobom z niepełnosprawnościami przysługuje prawo do dodatkowej 15 minutowej przerwy w pracy na gimnastykę lub wypoczynek.

- **Dodatkowy urlop w pracy**

Co do zasady osobie zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności przysługuje dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni roboczych w roku kalendarzowym. Prawo do pierwszego urlopu dodatkowego nabywa się po przepracowaniu jednego roku po dniu zaliczenia do jednego z tych stopni niepełnosprawności.

• **Dodatkowe dni zwolnienia**

Osoba o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności ma prawo do zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia:

- 1) w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, nie częściej niż raz w roku;
- 2) w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.

Uwaga! Należy jednak pamiętać, że łączny wymiar dodatkowego urlopu i zwolnienia od pracy nie może przekroczyć 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.

3. Pomoc socjalna

• **Renta z tytułu niezdolności do pracy**

Renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje osobie ubezpieczonej, która:

- jest niezdolna do pracy,

- ma wymagany określony dla swojego wieku okres składkowy i nieskładkowy (nie dotyczy osób, których niezdolność do pracy powstała na skutek wypadku w drodze do pracy lub z pracy),
- niezdolność do pracy powstała w okresie składkowym (nie dotyczy okresu pobierania świadczeń, za które nie było obowiązku opłacania składek) lub maksymalnie do 18 miesięcy po ustaniu tego okresu,
- nie ma ustalonego prawa do emerytury lub nie spełnia warunków do jej uzyskania.

W celu uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy należy złożyć w ZUS-ie wniosek ERN. Można to zrobić w wersji papierowej osobiście lub złożyć za pośrednictwem elektronicznego konta ZUS PUE.

• Renta socjalna

Osoby, które nie spełniają warunków do uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy mogą ubiegać się o przyznanie renty socjalnej. Renta ta przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- przed ukończeniem 18 roku życia;

- w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej przed ukończeniem 25 roku życia;
- w trakcie kształcenia w szkole doktorskiej, studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Uwaga! Renta socjalna nie przysługuje osobie uprawnionej do emerytury, uposażenia w stanie spoczynku, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty inwalidzkiej lub pobierającej świadczenie o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych, renty strukturalnej, a także osobie uprawnionej do zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego lub nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego.

W celu uzyskania renty socjalnej należy złożyć w ZUS-ie:

- wniosek o rentę socjalną,
- zaświadczenie o stanie zdrowia OL-09 wystawione nie wcześniej niż na miesiąc przed złożeniem wniosku,
- ewentualną dokumentację medyczną potwierdzającą stan zdrowia,
- zaświadczenie ze szkoły lub uczelni z wskazanym okresem nauki,

- oświadczenie czy osoba ubiegająca się o rentę jest właścicielem lub współwłaścicielem nieruchomości rolnej, która przekracza 5 ha,
- dokumenty przygotowane przez pracodawcę (w przypadku zatrudnienia) tj. zaświadczenie o terminie zawartej umowy i kwocie osiąganego przychodu oraz wywiad zawodowy (na druku OL-10).

• Dodatek pielęgnacyjny

Dodatek pielęgnacyjny przysługuje osobie posiadającej prawo do emerytury lub renty, jeżeli:

- osoba ta została uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz samodzielnej egzystencji

albo

- ukończyła 75 lat.

Uwaga! Dodatek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie przebywającej w zakładzie opiekuńczo-leczniczym lub w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym, chyba że przebywa poza tą placówką przez okres dłuższy niż 2 tygodnie w miesiącu.

W celu uzyskania dodatku pielęgnacyjnego należy złożyć w ZUS-ie:

- wniosek o dodatek pielęgnacyjny,
- zaświadczenie o stanie zdrowia OL-09 wystawione nie wcześniej niż na miesiąc przed złożeniem wniosku,
- ewentualną dokumentację medyczną potwierdzającą stan zdrowia.

• Zasitek pielęgnacyjny

Zasitek pielęgnacyjny przyznawany jest w celu pokrycia w części wydatków na opiekę i pomoc innej osoby w związku z niezdolnością do całkowitej egzystencji.

Zasitek pielęgnacyjny przysługuje:

- dziecku z niepełnosprawnością,
- osobie z niepełnosprawnością w wieku powyżej 16 roku życia jeżeli posiada orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności a jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do 21 roku życia wystarczy orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- osobie, która ukończyła 75 lat.

Uwaga! Zasitek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie umieszczonej w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie oraz osobie otrzymującej dodatek pielęgnacyjny.

Aby otrzymać świadczenie, należy złożyć wniosek w urzędzie miasta lub gminy. Możliwe jest również złożenie wniosku w formie elektronicznej za pośrednictwem portalu Emp@tia.

• Świadczenie pielęgnacyjne

Specjalny zasitek opiekuńczy przysługuje rodzicom, innym osobom zobowiązanym do alimentacji, opiekunom faktycznym lub rodzinie zastępczej, - jeżeli sprawują opiekę nad osobą w wieku do ukończenia 18. roku życia legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Uwaga! W przypadku tego świadczenia obowiązuje kryterium dochodowe! Łączny dochód rodziny osoby sprawującej opiekę oraz rodziny osoby wymagającej opieki w przeliczeniu na osobę nie może przekroczyć w 2024 roku kwoty 674 zł netto

Aby otrzymać świadczenie, należy złożyć wniosek w urzędzie miasta lub gminy. Możliwe jest również złożenie wniosku w formie elektronicznej za pośrednictwem portalu Emp@tia.

• "500+ dla niepełnosprawnych"

To potoczna nazwa dla świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji. To świadczenie przysługuje osobom, które ukończyły 18 lat i które posiadają:

- orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji

albo

- orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji

albo

- orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym i niezdolności do samodzielnej egzystencji

albo

- orzeczenie o całkowitej niezdolności do służby i niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Uwaga! Aby otrzymać świadczenie uzupełniające, osoba niepełnosprawna nie może pobierać świadczeń finansowanych ze środków publicznych w łącznej wysokości przekraczającej 2157,80 zł brutto.

W celu jego uzyskania należy złożyć w ZUS-ie:

- wniosek o przyznanie świadczenia,
- orzeczenie o niepełnosprawności,
- w przypadku osób otrzymujących emeryturę i rentę zagraniczną lub inne świadczenia zagraniczne o podobnym charakterze- dokument potwierdzający prawo do tych świadczeń i ich wysokość, oświadczenie o niepobieraniu świadczeń pieniężnych finansowanych ze środków publicznych, których wartość przekracza kwotę 2157,80 zł miesięcznie.

4. Transport publiczny

Ulgi dla osób z niepełnosprawnościami związane z publicznym transportem kolejowym lub drogowym:

- przewodnik lub opiekun towarzyszący w podróży osobie niewidomej albo osobie niezdolnej do samodzielnej egzystencji (opiekun w wieku co najmniej 18 lat, przewodnik osoby niewidomej - min. 13 lat lub pies przewodnik)- ulga 95% na podstawie biletów jednorazowych,
- dzieci i młodzież dotknięte inwalidztwem lub z niepełnosprawnościami- ulga 78% na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych,
- rodzic lub opiekun dzieci i młodzieży dotkniętych inwalidztwem lub z niepełnosprawnościami- ulga 78% na podstawie biletów jednorazowych,
- osoby niewidome uznane za niezdolne do samodzielnej egzystencji- ulga 93% na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych (ulga 51% w pociągach innych niż osobowe oraz w komunikacji autobusem innej niż zwykła),

- osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji- ulga 49% na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych (ulga 37% w pociągach innych niż osobowe oraz w komunikacji autobusem innej niż zwykła),
- osoby niewidome nieuznane za osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji- ulga 37% na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych.

Uwaga! W rozumieniu przepisów dotyczących ulg na przejazdy osobą niezdolną do samodzielnej egzystencji jest osoba posiadająca orzeczenie ZUS o niezdolności do pracy oraz samodzielnej egzystencji albo posiadająca znaczny stopień niepełnosprawności bądź inwalidów I grupy.

Uwaga! Powyższe zasady nie mają zastosowania do zasad obowiązujących w komunikacji miejskiej. Przewoźnicy stosują najczęściej zbliżone zasady udzielania uprawnień do przejazdów bezpłatnych i ulgowych dla osób niepełnosprawnych, jednak każdorazowo informacje w tym zakresie należy uzyskiwać u konkretnego przewoźnika.

5. Pies asystujący

Psem asystującym w myśl obowiązujących przepisów jest wyszkolony i specjalnie oznaczony pies, w szczególności pies przewodnik osoby niewidomej lub niedowidzącej oraz pies asystent osoby z niepełnosprawnością ruchową, który ułatwia jej uczestnictwo w życiu społecznym.

Osoba z niepełnosprawnością ma prawo wstępu wraz z psem asystującym:

- 1.do obiektów użyteczności publicznej, w tym m.in. urzędów, sądów, szkół, szpitali, transportu, handlu, gastronomii,
- 2.do parków narodowych i rezerwatów przyrody,
- 3.na plaże i kąpieliska.

Pies asystujący powinien być wyposażony w uprząż dla psa przewodnika a osoba niepełnosprawna powinna posiadać certyfikat potwierdzający status psa asystującego i zaświadczenie o wymaganych szczepieniach

Uwaga! Pies asystujący nie musi mieć założonego kagańca, nie musi także być prowadzony na smyczy.

6. Karta parkingowa

Wniosek o wydanie karty parkingowej składa się w powiatowym zespole do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Osoba z niepełnosprawnością składa wniosek osobiście, z wyjątkiem:

1. osoby, która nie ukończyła 18 lat, za którą wniosek składają rodzice lub ustanowieni przez sąd opiekunowie,
2. osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie pozostającej pod władzą rodzicielską, za którą wniosek składa jeden z rodziców,
3. osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie niepozostającej pod władzą rodzicielską lub osoby ubezwłasnowolnionej częściowo, za którą wniosek składa odpowiednio opiekun lub kurator ustanowiony przez sąd.

Do wniosku osoby niepełnosprawnej dołącza się:

- jedną fotografię o wymiarach 35 mm x 45 mm,
- dowód uiszczenia opłaty za wydanie karty parkingowej,
- dowód uiszczenia opłaty ewidencyjnej.

7. Podsumowanie

Wyżej wymienione uprawnienia są tylko niektórymi z praw przysługujących osobom z niepełnosprawnościami w Polsce.

Więcej informacji, w tym między innymi w zakresie dofinansowań dla osób z niepełnosprawnościami, mogą Państwo znaleźć na stronie internetowej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych: www.pfron.org.pl

oraz na stronie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych: www.niepelnosprawni.gov.pl

Podstawy prawne

art. 11³ ustawy z dnia 26 czerwca 1974 Kodeks Pracy

art. 15 i art. 16 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

art. 134 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks Pracy, art. 17 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

art. 19 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

art. 20 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej

art. 75 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

art. 16 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

art. 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

art. 2 ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji

art. 2 ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji

art. 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego

art. 20a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

art. 20d ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych